

Supermagtens sidste dage

Dansk sikkerhedspolitik bygger i stigende grad på illusioner. Krigen i Georgien og den nuværende finanskriser har kun understreget dette. Det er på høje tid, at vores politiske ledere vågner op til den nye verden, som er ved at dukke frem i stedet for at satse på, at alt nok vil forblive ved det gamle.

Af ph.d.-studerende og historiker Robert Petersen, Roskilde Universitetscenter
Publiceret som [kronik i Politiken](#) 17. oktober 2008

”Verden ændrer sig: Jeg kan mærke det i vandet, jeg kan mærke det i jorden og jeg kan lugte det i luften.” Det siger en af figurerne på et tidspunkt i J.R.R. Tolkiens ”Rigenes herre”-trilogi. Måske har mange det på samme måde i dag. Noget er sket i 2008, som fundamentalt har ændret verden, men hvad det nøjagtig er og hvad det vil komme til at betyde er stadigvæk uklart. Det er derfor fristende at indtage en ”business as usual”-attitude og lade som om, at virkeligheden er ingenting sket eller at det som er sket i virkeligheden betyder ikke så meget. Spørgsmålet om hvor holdbart det er. Der er en stor forskel på at indtage en meget fornuftig ”vent og se”-holdning til de forandringer vi oplever lige nu og så til at benægte det mere og mere indlysende. Jeg frygter, at det sidste er tilfældet og det kan komme til at hævne sig noget så grusomt. Danmarks regering kan ende med at være som overklassen på det synkende skib Titanic, der luller sig ind i en falsk tryghedsfølelse til lyden af orkesteret og som først opdager faren når vandet står dem til knæene.

Den første rystelse, som den danske regering burde have forstået betydningen af var Ruslands invasion af Georgien i august 2008. Ikke, at vores regering ikke var meget kritisk overfor Kreml, men det synes ikke rigtig at have påvirket regeringens sikkerhedspolitiske fokus. Rusland invaderede i august for første gang et andet land siden Sovjetunionens sammenbrud og så stort på det møjsommelige arbejde der er blevet lagt i at gøre OSCE til et organ for netop at løse den slags stridigheder mellem stater. Hensigten er ikke her at benægte, at den georgiske regering ikke selv handlede hovedløst ved at starte krigen ved at angribe en udbryderrepublik, som de udmærket vidste, var beskyttet af Rusland. Men det tjener heller ikke noget formål at ignorere, at Rusland gik meget længere end blot at beskytte Sydossetien og reelt efterstræbte med militære midler at sønderlemme en stat, som ønsker at komme ind i NATO. Vi kan heller ikke ignorere, at det er en del af et større mønster, hvor Rusland går efter at hindre at Ukraine kommer ind i NATO, underminere balternes medlemskab af NATO, rette militære trusler mod Polen og Tjekkiet for at ville huse et amerikansk raketskjold og sende bombefly og krigsskibe til Venezuela. Hvad vil Danmark og NATO gøre hvis en krise pludselig opstår i Baltikum og krisen begynder at komme ud af kontrol?

Foreløbig har det ikke rigtig forstyrret de danske beslutningstageres nattesøvn. I dansk sikkerhedspolitisk optik er konventionelle krige mellem stater hørt op med at være en trussel og i stedet forbereder vi udelukkende danske soldater på at udkæmpe krige med ikke-statslige grupper, hvad enten det så er terrorister, pirater, guerillaer eller kriminelle bander. Den nye forsvarschef Tim Sloth-Jørgensen erklærede i et interview med Information i september, at opgaverne for det danske Forsvar skulle være krige mod terrorister og guerillaer. Med hans egne ord: ”Vi kan lige så godt vænne os sig til at være involveret i oprørsbekæmpelse a la Afghanistan. Det er den slags krig, vi kommer til at udkæmpe fremover”. Den danske forsvarsminister Søren Gade sagde efterfølgende, at Danmark roligt kunne regne med at føre krig i Afghanistan i yderligere 10 år og at det for resten

ville kræve flere penge fra Folketinget. Da statsminister Anders Fogh Rasmussen den 7. oktober 2008 ved Folketingets åbning talte om Georgien var hans kritik af Rusland meget hård, men der var også en opfordring til Rusland om de dog ikke kunne slutte sig til den fælles kamp mod international terrorisme.

Jeg har en mistanke om, at der er en væsentlig grund til, at Rusland ikke volder os hovedbrud: En forestilling om, at russerne i lang tid vil være os militært underlegne og en tilsvarende forestilling om, at NATO og specielt USA tilsvarende altid vil være Rusland militært overlegne. Det er egentlig meget logisk når det erindres, at USA står for halvdelen af verdens militærudgifter og stadigvæk – trods problemerne i Irak og Afghanistan – står med den mest moderne og veludrustede hær, flåde og flyvevåben i verden. Problemet er, at USA mere og mere ligner en kolos på lerbædder. USA bruger 125 milliarder dollars på at føre krig i henholdsvis Irak og Afghanistan og selvom disse udgifter kun udgør cirka 1 procent af det samlede amerikanske BNP skal det huskes, at de lægger enorme byrder til en økonomi som i forvejen kæmper med en voksende finanskrise og en truende depression. Det skal også huskes, at USA's økonomiske vækst i de seneste par år er sket med massiv låntagning fra ikke mindst Asien og at det har forøget USA's statsgæld dramatisk. Kina og Japan er i dag kreditorer for 44 procent af USA's føderale gæld og alle fremtidige initiativer for at redde den amerikanske økonomi vil kræve flere lån fra Asien. At hæve skatterne i USA vil ikke give mening, da amerikanerne i forvejen er hårdt ramt af krisen. Takket være deres samhandel med USA vil specielt Kina og Japan nok låne for ikke selv at blive revet ned i faldet, men næppe uden at stille skrappe modkrav, herunder om hvordan pengene skal bruges. Før eller senere vil det ramme Pentagon. Det skal her erindres, at USA som supermagt altid har stået mere solidt end Sovjetunionen fordi amerikanerne både hvilede på en søjle som hed Wall Street (økonomisk magt) og en søjle som hed Pentagon (militær magt). Problemet er, at den ene søjle har været i gang med at smuldre i de sidste to år og processen er blevet dramatisk forværret i de seneste uger. Det kan ikke undgå før eller senere at bringe den anden søjle i ubalance og dermed rive hele grundlaget væk under USA som supermagt.

Hvordan dette sammenbrud vil ske kan diskuteres, men ikke at det er gået fra at være en temmelig teoretisk ting til at være en reel mulighed indenfor kort tid. Som det sovjetiske sammenbrud i 1989 viser kan en supermagt bryde så hurtigt sammen, at selv astronauter ude i rummet kan blive efterladt strandet og først efter flere måneder blive hentet ned igen fordi bygningen, opsendelsen og kontrollen med en raket til at hente dem ned pludselig foregik i tre forskellige uafhængige lande. Det skal tilføjes, at det sovjetiske sammenbrud skete i et klima som var præget af samarbejde og forsonlige toner. Uanset hvor kriminelt og ondskabsfuldt Sovjetunionen ellers var prøvede den sidste sovjetiske leder Mikhail Gorbatsjov at skabe et positivt internationalt klima i årene op til sammenbruddet i håb om, at få vestlige kreditter. Det lykkedes ikke, men Rusland stod i det mindste ikke alene da støvet fra det sovjetiske sammenbrud havde lagt sig. Der blev derfor ikke løsnet et skud da de titusinder af tidligere sovjetiske soldater begyndte deres store tilbagetrækning fra deres fremskudte baser i Østeuropa, Afrika eller Asien. Tværtimod var NATO-lande som USA og Danmark med til at bygge huse, så de tidligere sovjetiske soldater hurtigere ville forlade de baltiske lande eller det gamle DDR. Det internationale klima er langt mindre gunstigt i dag og USA er involveret i mindst to store krige, mens der hele tiden er risiko for nye krige med Pakistan og Iran. Siden september har USA nu også i det åbne bombet i Pakistan for at ramme de Taliban-krigere, som opererer på tværs af grænsen til Afghanistan. Flere gange har pakistanske styrker åbnet ild mod amerikanerne. USA står også langt mere isoleret for sin holdning til tortur og den omstridte beslutning om at invadere Irak. Hvis sammenbruddet skete hurtig og uventet ville de amerikanske styrker og deres allierede være nød til at kæmpe sig vej ud af Mellemøsten og Centralasien. Blandt

dem også de danske styrker. Amerikanerne og deres allierede ville ikke have mange venner, som ville være parate til at hjælpe dem.

Det kan siges, at dette standpunkt er unødvendigt melodramatisk og at det ikke vil komme til at gå sådan. Men selv et mere gradvist sammenbrud for den amerikanske supermagt vil få alvorlige konsekvenser. Hvad der virkelig bekymrer mig er, at ingen af de to præsidentkandidater i USA – hvad enten vi taler om Barack Obama eller John McCain – har forstået, at uanset hvem af de to der bliver valgt til præsident vil de stå overfor smertefulde valg og kun få gode muligheder når de først er inde i Det Hvide Hus. Det ville her være forfriskende hvis en af de to præsidentkandidater havde et klart bud på hvordan USA kan løse den nuværende finanskrise, men det er ikke tilfældet. Tværtimod er det ikke længere siden end juli, at John McCain måtte fyre en af sine vigtigste økonomiske rådgivere - Phil Gramm – der var kommet for skade for at sige, at finanskrisen primært var af psykologisk natur og at USA efter hans mening var ved at udvikle sig til en nation af klynkehoveder. Det lover ikke videre godt. Det ville i den forbindelse være katastrofalt hvis de ikke indså, at en ekspansion af USA's militære rolle i verden kunne være det halmstrå, som knækkede ryggen på kamelen. Hvad enten vi så tale om en videreførelse af krigen i Irak og Afghanistan eller – endnu værre – helt nye krige som den snigende amerikanske intervention i Pakistan. Hvis USA skal overleve som supermagt må disse krige bringes under kontrol, men ingen synes at være parate til at tage et så ”upatriotisk” skridt.

Hvor stiller alt det her så Danmark? Jeg vil ikke afvise, at der internt i regeringen og i de forskellige departementer foregår en debat, som offentligheden kun hører lidt om. At den danske regering er opmærksom på hvad der sker, men udadtil er nød til at give indtryk af, at alt er ved det gamle. Men der er også en mindst lige så reel mulighed af, at den aktuelle finanskrise hindrer regeringen i at se skoven for bare træer og i stedet fokuserer på dag til dag-løsninger. Det skal igen gentages, at i modsætning til det sovjetiske sammenbrud sker det gradvise amerikanske sammenbrud i et betydelig mere alvorligt internationalt klima med en masse nye og gamle problemer, som ikke er blevet løst. Der er både krigen mod terror som ikke er blevet vundet, den nuværende danske krigsindsats i Afghanistan og i stigende grad også truslen fra et revanchistisk Rusland. En norsk rapport fra det norske forsvarsministerium – der blev lækket sidste år og bl.a. blev omtalt i Kristelig Dagblad – røbede, at Norges militær ikke længere kunne regne med amerikansk assistance hvis der kom til en større krise mellem Norge og Rusland. Hvorfor skulle Danmark så kunne regne med amerikansk assistance hvis der eksempelvis opstod en alvorlig krise i Baltikum? Som krigen mod Georgien har vist har Rusland militære svagheder ikke ligefrem hindret den russiske ledelse i at bruge magt når den følte det var nødvendigt. Netop tvivlen om hvorvidt de vestlige lande og NATO er parate til at komme Ukraine eller de baltiske lande til undsætning hvis Rusland skulle indlede en militæraktion kan tjene til at opmuntre den russiske ledelse til en eventyrpolitik. Freden i Europa synes efter krigen i Georgien at være mere labil end de fleste bryder os om at vide, mens værdien af de amerikanske sikkerhedsgarantier smuldrer for vores øjne.

Dette er vanskelige tider for både Danmark og resten af den vestlige verden. Supermagten USA synes at gennemgå en alvorlig – sandsynligvis fatal – svækkelse i disse dage og uger. Hvis Danmark skal klare sig nogenlunde helskindet gennem den nuværende krise kræver det mod til at erkende hvad det er for problemer vi står overfor og en vilje til så at finde den rette vej frem. Ikke til at henfalde til ønsketænkning og satse på, at supermagten USA nok altid vil være der for os. Dansk sikkerhedspolitik – hvad enten vi taler om krigsindsatsen i Afghanistan, krigen mod terror eller europæisk sikkerhed – bygger på en forestilling om USA som den evige dominerende supermagt i

verden. Men netop denne opfattelse synes mere og mere at være en illusion. Hvis vi ikke er parate til at erkende dette kan vi meget snart komme ud i alvorlige vanskeligheder.